

Nova inscripció ibèrica sobre plom, procedent del país dels Ilergetes

J. UNTERMANN

Donem a conèixer un nou text escrit sobre una làmina de plom, estudiat sobre diverses fotografies i un dibuix prou reeixit.

Ens és desconegut el lloc de la troballa, però creiem que ha de buscar-se a la regió Ebre-Segre, en territori Ilerget.¹

Pel que fa a l'autenticitat, solament un estudi directe i la informació de la seva procedència podrien determinar-la,² però la forma de les trencadures, la interrelació entre elles i la mateixa escriptura exclouen que es tracti d'una falsificació.

La placa molt prima porta el text per les dues cares, del qual es conserven 15 o 16 lletres en la cara que anomenem A i 34 en la cara B. És de forma quasi rectangular i fa 8.0×5.5 cms. aproximadament.

Deuria estar doblegada, i en obrir-la una línia profunda de trencadura la dividí en dues parts. Un dels costats està bastant deteriorat i un dels seus angles està separat, mentre que l'altre està doblegat. Així les primeres lletres del text de la cara B són visibles des de la cara A.

El text de la cara A consta de dues seqüències de lletres, la més extensa comença poc abans del final de la part llarga de la làmina, seguint el marge en el

1. Fins a la data només tenim coneixement d'una altra inscripció ibèrica sobre plom —encara no publicada— d'aquesta mateixa regió. D'ella són el grafit de la paret de la cova de Cogul (D.8.1), amb més de 60 lletres i la làpida sepulcral de Fraga (D.10.1), la qual es compon de 42 lletres, essent els textos més extensos de la llengua ibèrica.

2. La sospita d'una falsificació podria despertar-la, la paraula *iunstir* en l'ortografia dels vasos de Liria, però entre les altres paraules del text no hi ha res que sembli copiat d'un altre text conegut.

costat menor i acaba amb una lletra (¿ o dues? vegi's més endavant) escrita a l'angle superior. L'altre sèrie, de tres lletres, és col·locada en sentit oposat cap a l'interior de la superfície.

En la cara B veiem un text continu (interromput solament per les ruptures del plom) el qual es desenvolupa al llarg dels quatre costats del plom i una segona sèrie de 6 lletres a l'interior, per dessobre de la seqüència de signes que sembla correspondre a la secció inicial del text. A la cara B hi ha signes compostos de dos o tres punts que asenyalen la separació de les paraules.

A judicar per la forma de les lletres *e*, *bi*, *s* i *te*, i de l'existència de la lletra *m*, el text fou fet per un gravador de la mateixa tradició dels que feren les inscripcions sobre plom de tipus «arcaic» de la costa catalana, és a dir dels grans ploms d'Ullastret i el del Castell de Palamós.³

Segons les fotografies i els dibuixos disponibles, proposem la següent lectura:

A: bastubaretérokan / utur

B: iumstir

ikošarka.*[—]siko.en.šalir.biteian.bantuér[

Les 4 i 5 lletra de A estan situades en el lloc on la direcció de l'escriptura gira cap a dalt en un angle de 90°. Ens sembla que es tracta d'una *ba* la qual segueix la mateixa direcció de les lletres procedents, tallant l'arc de la lletra *r*; la posició de la qual en canvi, correspon al de les lletres posteriors. No puc excloure la possibilitat de llegir *tiba* o *bake* en lloc de *bar*.

Davant de la lletra *n* en l'angle oposat es veu un traç vertical que podria ésser un trencament causal a la superfície del plom. En el cas que es tractés d'un signe intencional, s'hauria de llegir *kaban* en lloc de *kan*.

En B, la lletra de darrera de la primera interpuntuació podria ser *n* o *š*, o tal volta *l*. A la trencadura que segueix s'han perdut un o dos signes. Al final del text les lletres *tu* i *r* solament són visibles parcialment.

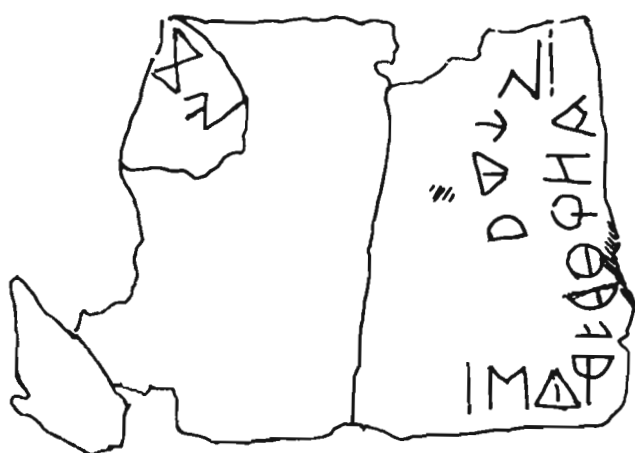
No hi ha dubte que es tracta d'una inscripció ibèrica, la qual pertany al tipus ben conegut dels ploms dels Països Catalans.

A l'inici del text A, en segmentar una paraula *bastubar*, s'han de comparar els segments *bastike*, *bastiki*, *basti*, els quals es troben als ploms de Pech-Mahó i de Lliria (B.7.34,6 i 22/33, F.13.2, A-1a) sempre en contextos que no tenen res en comú amb el de la nostra inscripció. A més, no sembla impossible pensar en un antropònim compost per els elements *bastu*⁴ i *m̄bar*⁵ (en ortografia llatina seria

3. Per aquests documents, l'estratigrafia d'Ullastret exigeix una data anterior al final del segle III a.C. Hem de fer observar que totes les formes, inclòs el signe *m* apareixen també en les inscripcions pintades sobre ceràmica de Lliria (Tal vegada de la segona meitat del segle I a.C.), però la distància geogràfica no aconsella de buscar models del gravador del nostre plom a la zona valenciana.

4. Cp. *bastokitar* F.4.1. (Coves de Vinromà). *Bastugitas* en el bronze d'Ascoli; UNTERMANN 1987.1, 299 MLH.III § 7.28.

5. UNTERMANN 1987.1, 309 MLH.III § 7.137.

Cara A

Bastumar), suposant que el so representat per la lletra ibèrica *m̄* entre *u* i *b*, hagi desaparegut o quedat sense realització gràfica.

Respecte a *erterókan*, comparin-se els segments *erter/* i *ertiketor* dels ploms de Yátova i de Lliria (F.20.3, B-II,2, F.20.1,A-II,10, F.13.2,B-1a) i *biterókan*, *bitirókan* en un nou plom de Pech-Mahó (B.7.38.). *Utur* per la seva estructura recorda *kutur*, conegut per tres vasos pintats de Lliria (F.13.3, .13 i .35) i per ploms de Pech-Mahó i d'Orleyl (B.7.38,II-8, F.9.5,3). Remarquem en particular les seqüències *kutur.biteroke* (F.9.5) i *kutur-biterókan* (B.7.38)

A la cara B, *iumstir* sembla ser la primera paraula del text, igual que en els ploms de El Solaig (F.7.1.) i de La Serreta (G.1.1,B).⁶ Basant-nos en l'observació que al costat de *iumstir* acostumen a aparèixer noms de persones i que el sufix *en* es combina sovint amb antropònims⁷ ens atrevim a suposar que *ikoś-arka*.⁸ **/-si-ko* sigui la denominació d'una persona mitjançant el seu nom individual *ikośarka* i el nom del seu pare **/-siko*. El primer podria ésser un antropònim compost pels elements *ikoś*⁸ i *arka*,⁹ el segon té l'aspecte d'un nom abreujat («Kurzname») format a través d'un sufix *-ko* o *-iko*.¹⁰

És el tercer cop (al costat de F.9.6, Orleyl, i G.1.1, La Serreta de Alcoi) que *śalir*, paraula ben coneguda, el significat del qual té a veure quelcom amb el concepte de diner,¹¹ que es troba junt a *iumstir*,¹² *biteian* és semblant al segment *biter*, ja citat anteriorment, i la seva combinació amb *śalir* recorda les seqüències *śalir-biter/* i *śalir-bitirókan* dels ploms B.7.38 (Pech Mahó) i F.9.1 (Orleyl) formes que acaben per *n*, *bitan*, *biten* es troben en el plom de El Solaig (F.7.1). Per a *bantuér*, podríem pensar en una segmentació en *ban*,¹³ element molt corrent, però de funció desconeguda, i *tuér* que recorda la paraula *tuáne*, *tuánei* dels grans ploms d'Orleyl (F.9.5,1.2,F.9.7.1).

BIBLIOGRAFIA

- Michelena 1976 LUIS MICHELENA, Ibérico -EN. *Actas del I Congreso sobre lenguas y culturas prerromanas de la Península Ibérica* (Salamanca 1974), Salamanca 1976, 353-361.

6. UNTERMANN 1987.2, 45 s; MLH.III § 575.

7. MICHELENA 1976, 359 s; MLH.III § 521.

8. ¿Variant de *ikoś* i *ikon* (UNTERMANN 1987.1, 302; MLH.III, § 7.60)? En una làpida de Canet lo Roig (F. 2.1.) podríem completar l'antropònim *ilkośorin*. Cp. a més l'ètnic *icositani* amb el testimoni de Plini N.H.3, 19, sense localització exacte.

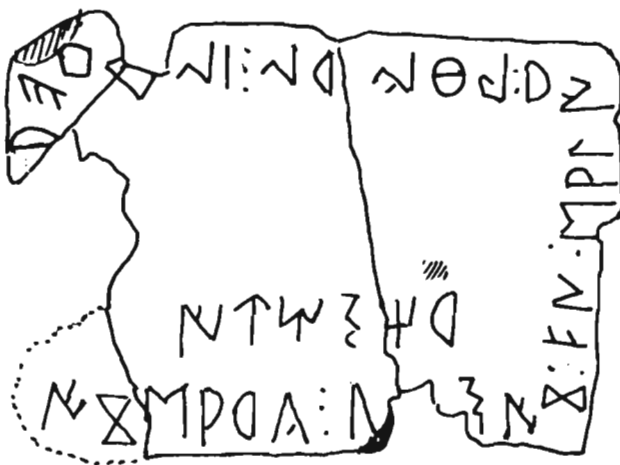
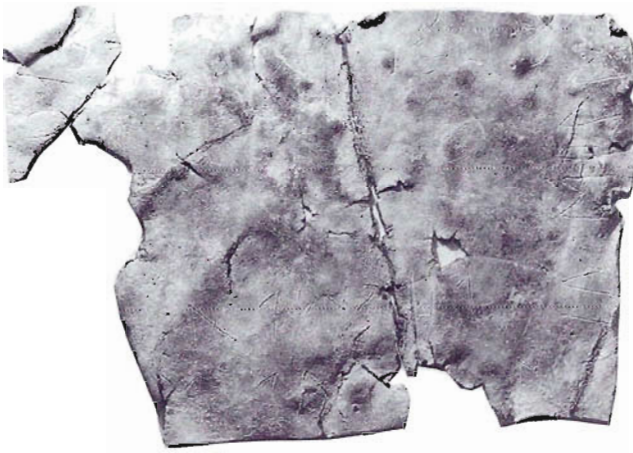
9. ¿Variant de *arki*, *arker* (UNTERMANN 1987.1, MLH.III § 7.14)? Cp. *arkaibef* (C.2.4, Ullastret) i *arkaibas* (C.18.4, Tarragona), possiblement noms compostos de persones, però les dues inscripcions són poc llegibles.

10. UNTERMANN 1987.1, 296 MLH.III § 614. Cp. *bartascho*, *saluko* C.2.3 (Ullastret). *Edeco* Polibi 19,34 (nom d'un príncep edetà).

11. SILES 1985, 305, UNTERMANN MLH.III § 579.

12. UNTERMANN 1987.2, 47, posat al dia en MLH.III § 575, 579.

13. MLH.III § 514.

Cara B

- Siles 1985 JAIME SILES. *Léxico de Inscripciones Ibéricas*. Madrid, 1985.
- Untermann 1987. 1 JURGEN UNTERMANN, Repertorio antroponímico ibérico. *Archivo de Prehistoria Levantina*, 17, (1987), 289-318.
- Untermann 1987.2 JURGEN UNTERMANN, La gramática de los plomos ibéricos, *Studia Paleohispánica*, Actas del IV Coloquio sobre lenguas y culturas paleohispánicas, (Vitoria 1985), Vitoria 1987, 35-36.
- MLH. III *Monumenta linguarum hispanicarum*. Herausgegeben von JURGEN UNTERMANN Band III, *Die iberischen Inschriften aus Spanien*. Wiesbaden 1990.